Узбекистон Республикаси номидан ХАЛ КИЛУВ КАРОРИ

2024 йил 21 февраль

Сайхунобод тумани

Сирдарё туманлараро иктисодий судининг У.Курбанов судьяси раислигида, судья ёрдамчиси Қ.Махамаджонов котиблигида, даъвогар "POLУ TEX SIRDARYO" масъулияти чекланган жамияти Узбекистон Савдо-саноат палатаси Сирдарё вилоят худудий бошкармасининг, жавобгар "БОЙМАН ОТА" фермер хўжалигидан 35 410 825 сўм асосий қарз, 16 997 160 сўм пеня ундириш тўгрисидаги даъво аризаси ва унга илова жамият хужжатларни даъвогар вакили (04.01.2024 йилдаги 09/05-сонли ишончнома асосида), "Poly Tex Agro Ta`minot" чекланган жамияти рахбари А.Абдуллаевлар Сайхунобод тумани, Бахмалсой МФЙ, Буюк ипак йўли кўчасида жойлашган "POLУ TEX SIRDARYO" масъулияти чекланган жамияти биносида ўтказилган очик сайёр суд мухокамасида кўриб чикиб, куйидагиларни,

АНИКЛАДИ:

"POLУ TEX SIRDARYO" масъулияти чекланган жамияти (кейинги ўринларда "даъвогар" деб аталади) манфаатида Ўзбекистон Савдо-саноат палатаси Сирдарё вилоят худудий бошқармаси (кейинги ўринларда "палата" деб аталади) судга даъво аризаси билан мурожаат қилиб, "БОЙМАН ОТА" фермер хўжалиги (кейинги ўринларда "жавобгар" деб аталади)дан 35 410 825 сўм асосий қарз, 16 997 160 сўм пеня ундиришни сўраган.

Суднинг 2024 йил 29 январдаги ажрими билан ишга низонинг предметига нисбатан мустақил талаблар билан арз қилмайдиган учинчи шахс сифатида "Poly Tex Agro Ta`minot" масъулияти чекланган жамияти жалб қилинган.

Ишни кўриш вақти ва жойи ҳақида тегишли тартибда ҳабардор қилинган палата ва жавобгар иштирокини таъминламади. Бироқ палата вакили ишни иштирокисиз кўришни сўраган.

Бу холда суд, Ўзбекистон Республикасининг Иктисодий процессуал кодекси 127, 128, 170-моддасига асосан, ишни унда мавжуд материаллар асосида палата ва жавобгар иштирокисиз кўришни лозим топади.

Суд мажлисида иштирок этган даъвогар вакили даъво талабларини кувватлаб, жавобгар томонидан шартнома мажбуриятлари тўлик бажарилмаганлигини ва шартномада келишилган микдорда махсулот етказиб берилмаганлиги натижасида қарздорлик юзага келганлигини маълум қилиб, даъво талабларини тўлиқ қаноатлантириб беришни сўради.

"Poly Tex Agro Ta'minot" масъулияти чекланган жамияти вакили жавобгарнинг 2023 йил 1 сентябрда тузилган "Ҳақдорликни ўтказиш тўгрисидаги талабни қабул қилиш бўйича" шартнома мавжудлиги, жавобгарнинг унда мавжуд кредитор қарзи даъвогарга ўтказилганлигини маълум қилди.

Суд, ишда иштирок этувчи шахсларнинг тушунтиришларини тинглаб, даъво аризасида баён этилган важларини иш хужжатлари билан бирга мухокама қилиб, қуйидаги асосларга кўра даъвогарнинг даъво аризасини қисман қаноатлантиришни лозим топади.

Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик кодекси (кейинги ўринларда "ФК" деб аталади) 465-моддасининг биринчи қисмига биноан, контрактация шартномасига мувофик қишлоқ хўжалиги махсулотини етиштирувчи қишлоқ хўжалиги махсулотини қайта ишлаш ёки сотиш учун бундай махсулотни харид қиладиган шахсга - тайёрловчига шартлашилган муддатда топшириш (топшириб туриш) мажбуриятини олади, тайёрловчи эса бу махсулотни қабул қилиш (қабул қилиб туриш), унинг ҳақини шартлашилган муддатда белгиланган баҳода тўлаш (тўлаб туриш) мажбуриятини олади.

Агар ушбу Кодексда бошқача тартиб белгиланган бўлмаса ёки у мажбурият моҳиятидан келиб чиқмаса, контрактация шартномасига нисбатан маҳсулот етказиб бериш шартномаси тўғрисидаги қоидалар қўлланилади.

ФКнинг 437-моддасига кўра, махсулот етказиб бериш шартномасига мувофик тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланаётган махсулот етказиб берувчи — сотувчи шартлашилган муддатда ёки муддатларда ўзи ишлаб чиқарадиган ёхуд сотиб оладиган товарларни сотиб олувчига тадбиркорлик фаолиятида фойдаланиш учун ёки шахсий, оилавий мақсадларда, рўзгорда ва шунга ўхшаш бошқа мақсадларда фойдаланиш билан боғлиқ бўлмаган бошқа мақсадларда фойдаланиш учун топшириш, сотиб олувчи эса товарларни қабул қилиш ва уларнинг ҳақини тўлаш мажбуриятини олади.

Иш хужжатларига кўра, тарафлар ўртасида 2023 йил 23 январда 176-сонли "Бошоқли дон харид қилиш бўйича фьючерс" шартномаси тузилган.

Шартноманинг 1.1-бандига кўра, жавобгар (хўжалик) даъвогарга (тайёрловчи) ушбу шартноманинг 1.2, 1.3.-бандларида кўрсатилган махсулотни топшириш, даъвогар (тайёрловчи) эса жавобгар (хўжалик)ни ушбу шартномада белгиланган тартибда бошоқли дон уруғлиги билан таъминлаш, етиштирилган маҳсулотни қабул қилиб олиш ва унинг ҳақини тўлаш мажбуриятини олган.

Шартнома шартларига кўра, даъвогар (тайёрловчи) томонидан жавобгар (хўжалик)га электрон ҳисоб-фактуралар ва бошқа ҳужжатларга асосан уруғлик буғдой, минерал ўғит, ёқилғи мойлаш материаллари ва бошқа маҳсулотларни етказиб берган.

Шартноманинг 3.5-бандига кўра махсулот жавобгар (хўжалик) транспортида ташилганда ташиш ва тушириш бўйича барча харажатлар даъвогар (тайёрловчи) томонидан Молия вазирлиги тасдиклайдиган нархнома асосида 60 кундан кечиктирмасдан жавобгар (хўжалик)ка тўлаб берилиши белгиланган.

Даъвогар томонидан жавобгар томонидан топширилган буғдой маҳсулоти "Оқолтин дон маҳсулотлари" АЖ омборига қабул қилинган. "Оқолтин дон маҳсулотлари" АЖ томонидан судга берилган маълумотда Сайхунобод туманидан буғдой етказиб берувчи хужаликлардан даъвогар топширилган буғдой маҳсулоти "Оқолтин дон ташиш" МЧЖ ва даъвогар транспортида ташилганлиги қайд этилган.

Бирок, жавобгар томонидан олиб келинган махсулотлар ўз транспортида ташилганлигини ва бу ҳақида даъвогарга счёт-фактура юборилганлигини, транспорт харажати ўзаро ҳисоб-китоб қилинганлигини далиллар асосида исботлаб бера олмади. Тарафлар ўртасида тузилган икки томонлама таққослаш далолатномасида ҳам транспорт харажатлари ҳисобга олинмаган.

"Poly Tex Agro Ta'minot" (бундан кейинги матнларда "эски ҳақдор" деб юритилади) даъвогар ва жавобгар ўртасида 2023 йил 1 сентябрда тузилган "Ҳақдорликни ўтказиш тўгрисидаги талабни қабул қилиш бўйича" 01/42-сонли шартномада ҳақдорнинг жавобгарда мавжуд кредитор қарзи даъвогарга ўтказилган. Мазкур шартнома тарафлар томонидан имзоланган ва даъвогар томонидан ҳақдорлик қабул қилиниб, жавобгарнинг даъвогар олдида қарздорлиги келиб чиққан.

ФК 345-моддаси биринчи қисмида талабдан бошқа шахс фойдасига воз кечилган тақдирда қарздор ўзининг дастлабки кредиторга муқобил талабини янги кредиторнинг талабига қарши ҳисобга ўтказишга ҳақли.

Эски ҳақдордан қабул қилиб олинган эски йилдаги қарздорлик, етказиб берилган маҳсулотлар, уруғлик чигит учун тўловлар, кўрсатилган хизматлар, банк фоизи тўловлари ҳисобидан даъвогар олдидаги 57 458 664 сўм қарздорлик қўшилиб, жавобгарнинг даъвогар олдида 119 980 036 сўм қарздорлиги ҳосил бўлган. Бироқ жавобгардан 84 569 211 сўмлик маҳсулот ва кўрсатилган хизматлар қабул қилинган ва даъвогар олдида 35 410 825 сўм қарздорлик келиб чиққан. Ушбу қарздорлик юзасидан 2023 йил 01 декабрь куни тарафлар ўртасида солиштирма далолатнома тузилиб, тарафлар томонидан имзоланган.

Даъвогар жавобгарга қарздорликни тўлаш тўғрисида 2023 йил 22 декабрда №01/640-сонли талабнома юбориб, қарздорликни 5 банк иш кунида тўлашни, акс холда иктисодий судга даъво ариза киритишини билдирган.

Жавобгар томонидан талабнома оқибатсиз қолдирилган. Натижада даъвогар судга мурожаат қилишга мажбур бўлган.

ФК 236-моддасига асосан мажбуриятлар мажбурият шартларига ва қонун ҳужжатлари талабларига мувофиқ, бундай шартлар ва талаблар бўлмаганида эса - иш муомаласи одатларига ёки одатда қўйиладиган бошқа талабларга мувофиқ лозим даражада бажарилиши керак.

Қайд этилган қонун нормалари ҳамда жавобгарнинг қарздорлиги ишдаги шартнома, маълумотнома, ҳисоб-фактуралар, юк ҳатлари, даъвогар вакилининг судга тақдим этган маълумоти ва ишдаги ҳужжатлар билан ўз тақдиғини топган деб ҳисоблаб, даъвонинг 35 410 825 сўм асосий қарзни ундириш тўғрисидаги талабини қаноатлантиришни лозим топади.

Шунингдек, даъвогар шартномага асосан тўлов муддатининг кечиктирилган кунлари учун 16 997 160 сўм микдорида пеня ундиришни сўраган.

ФКнинг 260-моддасига кўра, қонун хужжатлари ёки шартнома билан белгиланган, қарздор мажбуриятни бажармаган ёки лозим даражада бажармаган тақдирда кредиторга тўлаши шарт бўлган пул суммаси неустойка хисобланади.

ФКнинг 261-моддасига кўра, неустойка жарима ёки пеня шаклида бўлади, қарздор мажбуриятларни бажармаган ёки лозим даражада бажармаган

холларда тўлайдиган ва қоида тариқасида, қатъий пул суммасида хисобланадиган неустойка жарима хисобланади.

Қарздор мажбуриятларнинг бажарилишини кечиктириб юборганида тўлайдиган ва ўтказиб юборилган муддатнинг ҳар бир куни учун мажбуриятнинг бажарилмаган қисмига нисбатан фоиз билан ҳисобланадиган неустойка пеня ҳисобланади.

ФКнинг 263-моддасига кўра, неустойка тўлаш тарафларнинг келишувида назарда тутилган ёки тутилмаганлигидан қатъий назар, кредитор қонунда белгиланган неустойка (қонуний неустойка)ни тўлашни талаб қилишга хакли.

Ўзбекистон Республикасининг "Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-хукукий базаси тўгрисида"ги Қонунининг 32-моддаси иккинчи кисмида етказиб берилган товарлар (ишлар, хизматлар) ҳақини ўз вақтида тўламаганлик учун сотиб олувчи (буюртмачи) етказиб берувчига ўтказиб юборилган ҳар бир кун учун кечиктирилган тўлов суммасининг 0,4 фоизи микдорида, аммо кечиктирилган тўлов суммасининг 50 фоизидан ортиқ бўлмаган микдорида пеня тўлаши белгиланган.

Даъвогарнинг Қонунининг 32-моддаси иккинчи қисмида етказиб берилган товарлар (ишлар, хизматлар) ҳақини ўз вақтида тўламаганлик учун сотиб олувчи (буюртмачи) етказиб берувчига ўтказиб юборилган ҳар бир кун учун кечиктирилган тўлов суммасининг 0,4 фоизи микдорида, аммо кечиктирилган тўлов суммасининг 50 фоизидан ортиқ бўлмаган микдорида пеня ундириш белгиланганлиги асоси билан жавобгардан пеня ундириш сўралганлиги важи асоссиздир.

Даъвогар эски ҳақдордан қабул қилиб олинган қарздорлик, бошоқли дон ҳарид қилиш шартномаси бўйича етказиб берилган маҳсулотлар, кўрсатилган ҳизматлар, банк фоизи тўловлари ҳисобидан даъвогар олдида 35 410 825 сўм ҳарздорлик ҳосил бўлган.

ФКнинг 333-моддаси биринчи қисмига кўра, қарздор айби бўлган тақдирда мажбуриятни бажармаганлиги ёки лозим даражада бажарилмаганлиги учун, агар қонунчиликда ёки шартномада бошқача тартиб белгиланмаган бўлса, жавоб беради.

Ўзбекистон Республикаси Олий хўжалик суди Пленумининг 2002 йил 4 мартдаги Ўзбекистон Республикасининг "Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-хукукий базаси тўғрисида" ги Қонунини иктисодий судлар амалиётида кўллашнинг айрим масалалари хакида" 2002 йил 4 мартдаги 103-сон қарори 10-банди биринчи хатбошисида қонун хужжатлари ва шартномада бошқача тартибда жавобгарлик назарда тутилмаган бўлса, шартнома шартларини бажармаганлик ёки лозим даражада бажармаганлик (шартнома интизомини бузганлик) учун Ўзбекистон Республикасининг "Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятининг шартномавий-хукукий базаси тўғрисида" ги Қонуни 25 - 32-моддаларига асосан жавобгарлик кўлланилиши, агар хўжалик шартномасида шартнома интизомини бузиш билан боғлик холатлар учун жавобгарлик белгиланган бўлса, тарафларнинг жавобгарлиги шартномага асосан қўлланилиши хакида тушунтириш берилган.

Даъвогарнинг тарафлар ўртасида пеня ундириш талабига асос қилиб келтирилаётган "Хақдорликни учинчи шахсга ўтказиш" ва бошоқли дон харид

қилиш бўйича шартномалар бўйича даъвогарга пеня ундириш ҳуқуқини бериши ҳамда даъвогар томонидан пеня ундириш талабининг асослилиги, уни қайси шартнома бўйича қанча ҳосил бўлган қарздорликка нисбатан ҳисобланганлиги судда исботлаб берилмади.

Қайд этилганларга асосан суд, даъвогарнинг жавобгар ҳисобидан 16 997 160 сўм пеня ундириш тўғрисидаги даъво талабини қаноатлантиришдан рад этишни лозим топади.

Шу билан бирга суд, давлат божи ва почта харажати масаласини мухокама қилиб, Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий процессуал кодекси 118-моддаси ҳамда 2020 йил 06 январдаги № 600-сонли "Давлат божи тўғрисидаги" Ўзбекистон Республикаси Қонунига илова қилинган давлат божи ставкалари микдорининг 2-банди талабига мувофик, даъво талабининг қаноатлантирилган қисмига мутаносиб равишда 708 216,50 сўм давлат божи харажатини жавобгар зиммасига, 399 943,20 сўм давлат божи харажатини даъвогар зиммасига юклашни ва олдиндан тўланган 34 000 сўм почта харажатини жавобгардан даъвогар фойдасига ундиришни лозим топади.

Юқоридагиларга асосан, Ўзбекистон Республикасининг Иқтисодий процессуал кодекси 112, 113, 114, 116, 118, 170, 176 - 180-моддаларини қўллаб, суд

КАРОР КИЛДИ:

Даъвогар "POLУ TEX SIRDARYO" масъулияти чекланган жамияти манфаатидаги Ўзбекистон Савдо-саноат палатаси Сирдарё вилоят худудий бошқармасининг даъво аризаси қисман қаноатлантирилсин.

Жавобгар "БОЙМАН ОТА" фермер хўжалиги хисобидан даъвогар "POLУ TEX SIRDARYO" масъулияти чекланган жамияти фойдасига 35 410 825 сўм асосий қарз ҳамда олдиндан тўланган 34 000 сўм почта харажати ундирилсин. Даъвонинг қолган қисми қаноатлантиришдан рад этилсин.

Жавобгар "БОЙМАН ОТА" фермер хўжалигидан 708 216,50 сўм, даъвогар "РОLУ TEX SIRDARYO" масъулияти чекланган жамиятидан 399 943,20 сўм давлат божи тўлови Республика бюджетига ундирилсин.

Хал қилув қарори қабул қилинган пайтдан бошлаб бир ой муддат ўтгач қонуний кучга киради.

Хал қилув қароридан норози томонлар бир ой ичида шу суд орқали Сирдарё вилоят судининг Иқтисодий ишлар бўйича судлов ҳайъатига апелляция тартибида шикоят келтириши мумкин.

Судья У.Курбанов

